

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

PHẠM THỊ HÒA

NGHIÊN CỨU PHÊ BÌNH VĂN HỌC DÂN TỘC THIỂU SỐ
CỦA TÁC GIẢ LÂM TIẾN

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM

THÁI NGUYÊN - 2019

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

PHẠM THỊ HÒA

**NGHIÊN CỨU PHÊ BÌNH VĂN HỌC DÂN TỘC THIỂU SỐ
CỦA TÁC GIẢ LÂM TIẾN**

Ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 8220121

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS.Trần Thị Việt Trung

THÁI NGUYÊN - 2019

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn thạc sĩ này, tác giả xin trân trọng cảm ơn Ban Giám hiệu, Khoa Sau đại học, Khoa Báo chí - Truyền thông và Văn học, Trường Đại học Khoa học, Đại học Thái Nguyên và các Thầy, Cô giáo đã trực tiếp giảng dạy, giúp đỡ trong suốt quá trình học tập.

Đặc biệt, tác giả xin được bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới giảng viên hướng dẫn PGS.TS. Trần Thị Việt Trung đã luôn tận tình hướng dẫn, chỉ bảo trong suốt thời gian tác giả nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Cuối cùng, xin gửi lời cảm ơn đến gia đình, người thân, bạn bè và đã giúp đỡ, động viên, tạo điều kiện để tác giả hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2019

Tác giả luận văn

Phạm Thị Hòa

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu trích dẫn đều có nguồn gốc rõ ràng. Các kết quả nghiên cứu trong luận văn đều trung thực và chưa từng được công bố ở bất kỳ công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2019

Tác giả luận văn

Phạm Thị Hòa

MỤC LỤC

	Trang
TRANG PHỤ BÌA	
LỜI CẢM ƠN	i
LỜI CAM ĐOAN	ii
MỤC LỤC	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Đối tượng và mục tiêu nghiên cứu	5
4. Nhiệm vụ và phương pháp nghiên cứu.....	6
5. Phạm vi nghiên cứu.....	7
6. Cấu trúc của Luận văn.....	8
7. Đóng góp của luận văn.....	8
CHƯƠNG 1. VÀI NÉT KHÁI QUÁT VỀ NGHIÊN CỨU PHÊ BÌNH VĂN HỌC DÂN TỘC THIỂU SỐ VÀ TÁC GIẢ LÂM TIẾN	
1.1. Khái quát về Văn học dân tộc thiểu số Việt Nam và nghiên cứu, phê bình Văn học dân tộc thiểu số Việt Nam thời kì hiện đại.....	
1.1.1. Khái quát về Văn học dân tộc thiểu số Việt Nam thời kì hiện đại.....	9
1.1.2. Vài nét về nghiên cứu, phê bình Văn học dân tộc thiểu số Việt Nam thời kì hiện đại.....	13
1.2. Vài nét về nhà nghiên cứu phê bình Văn học dân tộc Nùng-Lâm Tiến.....	20
CHƯƠNG 2. NHỮNG VẤN ĐỀ CƠ BẢN TRONG CÁC TÁC PHẨM NGHIÊN CỨU, PHÊ BÌNH CỦA LÂM TIẾN	
2.1. Những vấn đề liên quan đến lĩnh vực lý thuyết, lý luận về văn học dân tộc thiểu số.....	
	30

2.1.1. Vấn truyền thống và hiện đại trong sáng tác của các nhà văn DTTS thời kỳ hiện đại.	30
2.1.2. Vấn đề về tiếng nói và chữ viết trong sáng tác của các nhà văn DTTS.....	43
2.1.3. Vấn đề hiện đại hóa trong sáng tác của các nhà văn DTTS.....	48
2.1.4. Vấn đề con đường phát triển của văn học DTTS với từng thể loại.....	51
2.2. Những định hướng phát triển cho văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại.	54
CHƯƠNG 3. LÂM TIẾN VỚI VIỆC NGHIÊN CỨU PHÊ BÌNH VỀ VĂN HỌC DTTS VIỆT NAM HIỆN ĐẠI	65
3.1. Khắc họa tổng quát về quá trình hình thành và phát triển của văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại.	65
3.2. Khắc họa chân dung các nhà văn dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại.	85
PHẦN KẾT LUẬN.....	100
TÀI LIỆU THAM KHẢO	104

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài.

Muốn nghiên cứu một cách toàn diện về văn học các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại thì không thể không nghiên cứu mảng nghiên cứu, lý luận phê bình của bộ phận văn học này. Bởi nghiên cứu, lý luận, phê bình vừa là biểu hiện của sự “*Tự ý thức*” về tiếng nói văn chương của cộng đồng các dân tộc thiểu số Việt Nam (DTTS), vừa là một thành phần không thể thiếu trong đời sống văn học DTTS thời kỳ hiện đại. Nó đóng vai trò người phát ngôn tư tưởng, người thẩm định, đánh giá và là người góp phần tổ chức, định hướng cho bộ phận văn học này phát triển một cách mạnh mẽ và đúng hướng.

Nghiên cứu phê bình văn học DTTS đã có một quá trình hình thành và phát triển từ những năm đầu của thập kỉ 60 (Thế kỷ XX) cho tới nay. Trong suốt hơn nửa thế kỷ hoạt động của mình, nghiên cứu phê bình văn học thiểu số đã có nhiều đóng góp cho sự vận động, phát triển của văn học DTTS Việt Nam hiện tại. Đã xuất hiện nhiều nhà nghiên cứu phê bình văn học DTTS chuyên nghiệp (và không chuyên), trong đó có các tên tuổi nổi bật như: Nông Quốc Chấn, Triều Ân, Vi Hồng, Bùi Nhị Lê, Vương Trung, Lâm Tiến, Hoàng An, Lò Ngân Sủn, Mai Liễu, Inrasara, Hoàng Quảng Uyên, Lộc Bích Kiệm... Trong số các cây bút nghiên cứu phê bình đó – nổi bật lên là nhà nghiên cứu phê bình Lâm Tiến, dân tộc Nùng – người được đánh giá là “*người cầm cờ lý luận phê bình văn học dân tộc và miền núi*”(Hoàng Quảng Uyên); là nhà nghiên cứu, phê bình DTTS tiêu biểu, đã luôn “*gắn bó và tâm huyết với sự nghiệp văn học các DTTS Việt Nam thời kỳ hiện đại*”(Trần Thị Việt Trung). Chính vì vậy, nghiên cứu về nhà phê bình Lâm Tiến – chính là đã nghiên cứu một trường hợp tiêu biểu của đội ngũ các nhà văn DTTS trong lĩnh vực phê bình văn học.

Với 4 tác phẩm nghiên cứu, phê bình về văn học thiểu số - nhà nghiên cứu phê bình Lâm Tiến đã để lại một “*di sản*” quý giá cho những ai muốn

tìm hiểu, nghiên cứu về văn học DTTS Việt Nam hiện đại. Tuy nhiên, nghiên cứu và đánh giá về những đóng góp của ông đối với lĩnh vực nghiên cứu, phê bình nói riêng, với văn học DTTS nói chung – thì cho tới nay vẫn còn rất khiêm tốn – nếu như không muốn nói là ít ỏi, chưa xứng tầm với những đóng góp, những công hiến của ông. Chính vì vậy, chúng tôi đã lựa chọn đề tài: “*Nghiên cứu phê bình văn học dân tộc thiểu số của tác giả Lâm Tiến*” để làm đề tài luận văn Thạc sĩ của mình – với hy vọng: góp phần làm sáng tỏ những đóng góp, những công hiến của ông trong lĩnh vực nghiên cứu phê bình văn học DTTS Việt Nam thời kỳ hiện đại.

2. Lịch sử vấn đề.

Lâm Tiến là một nhà giáo – nhà văn DTTS có nhiều công hiến cho sự phát triển của thể loại nghiên cứu, phê bình văn học DTTS Việt Nam hiện đại. Ông sinh năm 1934 tại phố Mịch, xã Hồng Phong, huyện Bình Gia, tỉnh Lạng Sơn, là người dân tộc Nùng. Nhà văn sống tại Thái Nguyên, từng là chủ nhiệm bộ môn Lý luận văn học của khoa Ngữ Văn, trường Đại Học sư phạm Việt Bắc. Năm 1995, cuốn sách nghiên cứu, phê bình: “*Văn học các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại*” được xuất bản ngay lập tức đã thu hút được sự chú ý của bạn đọc và của một số nhà nghiên cứu phê bình văn học Việt Nam. Sau đó, ông được kết nạp vào Hội nhà văn Việt Nam và tiếp tục xuất bản 3 tập sách nghiên cứu, lý luận phê bình khác cùng hàng loạt bài phê bình lẻ trên các báo chí. Vì vậy, tên tuổi của ông đã được nhiều người biết đến – với tư cách là nhà nghiên cứu, phê bình văn học DTTS Việt Nam tiêu biểu.

Cho đến nay các công trình của Lâm Tiến cũng đã trở thành một đối tượng được quan tâm, nhưng việc nghiên cứu về ông vẫn còn rất khiêm tốn, chủ yếu là những bài viết nhỏ lẻ, những bài tiểu luận in trên báo, tạp chí hoặc được nhắc đến trong những cuốn sách nghiên cứu chung về văn học dân tộc thiểu số, cũng như về mảng nghiên cứu phê bình của bộ phận văn học đặc biệt này. Những nghiên cứu đó thực sự chưa xứng tầm với những đóng góp,

những giá trị mà ông đem lại cho mảng nghiên cứu phê bình văn học DTTS nói riêng và bộ phận văn học DTTS Việt Nam nói chung. Tuy vậy, tên tuổi cũng như các tác phẩm tiêu biểu của ông cũng được một số nhà nghiên cứu, phê bình nhắc đến, thậm chí là có bài nghiên cứu riêng về tác giả nghiên cứu phê bình dân tộc Nùng này. Bên cạnh đó cũng đã có một luận văn sau đại học có viết về ông – như là một trường hợp nhà nghiên cứu, phê bình DTTS tiêu biểu trong số các nhà nghiên cứu, phê bình DTTS Việt Nam hiện đại.

Theo khảo sát bước đầu của chúng tôi, đã có 8 bài viết trực tiếp về nhà nghiên cứu, phê bình Lâm Tiến. Đó là các bài viết của Vũ Nho, Trần Thị Việt Trung, Hoàng Quảng Uyên, Nguyễn Thị Hải Anh, Ma Trường Nguyên, Trần Tác, Nguyễn Thanh Mai... Hầu hết các bài viết này đều đã có những nhận xét, đánh giá cao và trân trọng những đóng góp của nhà nghiên cứu, phê bình Lâm Tiến.

Trong bài: *“Lâm Tiến - nhà lý luận, phê bình gắn bó và tâm huyết với sự nghiệp văn học các dân tộc thiểu số Việt Nam thời kỳ hiện đại”* (của nhà nghiên cứu, phê bình Trần Thị Việt Trung), đã ghi nhận những *“phát hiện”* đúng và tinh về các nhà văn DTTS của ông. *“Ông phát hiện ra một Nông Viêt Toại với những lời thơ mộc mạc, giản dị như lời ăn tiếng nói hàng ngày, một Nông Viêt Toại hiểu sâu sắc tiếng mẹ đẻ cũng rất am hiểu văn học truyền thống. Ông cũng phát hiện ra một Dương Thuấn với khát vọng tìm tòi cái xưa cũ bao nhiêu cũng không đủ, ham, muốn phát hiện cái mới lạ bao nhiêu cũng không vừa. Ông ghi nhận sự đóng góp của nhà thơ Triệu Lam Châu với cách viết dễ hiểu, không cầu kỳ, không cường điệu đã làm cho quê hương bản xứ của mình hiện lên chân thật nhưng cũng đầy hương sắc...”* [1, tr. 723]. Cũng trong bài viết này, tác giả đã chỉ ra cho người đọc hình dung được những đóng góp quan trọng của nhà lý luận, phê bình Lâm Tiến trong lĩnh vực nghiên cứu lý luận, phê bình đối với việc thúc đẩy sự phát triển của văn học các DTTS Việt Nam hiện đại với những gương mặt nhà văn, với những tác phẩm tiêu biểu của họ trong đời sống văn học các DTTS thời hiện đại.

Tác giả Nguyễn Thị Hải Anh trong bài: *“Lâm Tiến - nhà phê bình, lý luận của dân tộc thiểu số”* đã nhấn mạnh: *“Là một con người dân tộc thiểu số nên đối với Lâm Tiến, văn học dân tộc thiểu số không phải chỉ là đối tượng nghiên cứu phản ánh mà nó còn là tâm huyết máu thịt, là một phần dòng chảy của ông trong đó. Trò chuyện với nhà văn ông tâm sự: “Trăn trở lớn nhất của tôi là làm được một điều gì đó thật cụ thể và thiết thực đóng góp cho sự phát triển của nền văn học các dân tộc thiểu số”* [1, tr. 739].

Trong bài: *“Nhà văn Lâm Tiến với chuyên ngành văn học các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại”* của Ma Trường Nguyên cũng đã nhấn mạnh những thành tựu trong lĩnh vực nghiên cứu phê bình văn học của thầy giáo Lâm Tiến trong quá trình nghiên cứu và giảng dạy qua công trình: *“Văn học các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại”* (Nxb. Văn hóa dân tộc. 1995). Tác giả đã nêu ra 3 vấn đề chính trong tác phẩm của Lâm Tiến là: Thơ Hoàng Đức Hậu, Tiếng nói và chữ viết, Truyền thống và hiện đại và đánh giá: Đây chính là những đóng góp đáng trân trọng của nhà nghiên cứu, phê bình dân tộc Nùng – Lâm Tiến đối với đời sống văn học các DTTS Việt Nam hiện đại.

Tác giả Trần Tác lại đưa ra những phân tích rất cụ thể về cách phê bình rất thẳng thắn, mang tính khoa học, khách quan của nhà nghiên cứu, phê bình Lâm Tiến: Trong bài viết: *“Luận bàn về tiểu thuyết Thái Nguyên”*. Tác giả cho rằng Lâm Tiến có cách nhìn khá sâu sắc về nhà văn Vi Hồng: *“Theo tôi cách viết của Vi Hồng vừa hiện thực vừa lãng mạn, vừa dân gian vừa bác học, vừa truyền thống vừa hiện đại. Nhưng thường là cái lãng mạn lấn át cái hiện thực, cái dân gian lấn át cái bác học, cái truyền thống lấn át cái hiện đại”* [1, tr. 759].

Đặc biệt nhà văn Hoàng Quảng Uyên đã đưa ra nhận định hết sức khái quát trong bài: *“Lâm Tiến - người cầm cờ lý luận, phê bình văn học dân tộc và miền núi”*, cụ thể như sau: *“... một con người luôn đi ở hàng đầu... đó đích thị là hình ảnh người cầm cờ! Đúng nhà văn Lâm Tén - “Người cầm*